

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Матковський А. О.

аспірант кафедри теорії та методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID ID: 0009-0005-1368-0791

Зміст статті розкриває методологію проєктування структурно-функційної моделі формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти. Проєктована модель складається з чотирьох блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-методичного та діагностично-результативного. Аналіз нормативних документів правової освіти, наукової педагогічної, юридичної літератури щодо моделювання процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти дозволили визначити складники репрезентованої моделі: мету, завдання і соціальне замовлення, теоретико-методологічні засади, наукові підходи, дидактичні принципи, зміст, форми і методи, технології, організаційно-педагогічні умови, функції професійного саморозвитку, компоненти, критерії, рівні.

В основі складної архітектури авторської моделі ми розглядаємо теоретико-методологічні засади міждисциплінарного, системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, компетентнісного, акмеологічного, діяльнісного, технологічного наукових підходів. Цілі, завдання і принципи реалізації цієї ієрархії зумовлені сучасними науковими вітчизняними і зарубіжними здобутками у галузі юридичної освіти, поширеною правничою практикою, розробленою авторською концепцією підготовки майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти.

Умови впровадження авторської моделі передбачають розроблення вибіркового курсів професійного спрямування: «Інформаційні системи і технології в правничій освіті», «Технології професійного саморозвитку особистості юриста», в яких інтегровано можливості застосування технологій неформальної освіти (тренінги, семінари, майстер-класи, вебінари та онлайн-курси неурядових організацій, приватних провайдерів, юридичні клініки, симуляції судових процесів, муткортти, судові дебати он-лайн магістратури, юридичне портфоліо). Етапи реалізації авторської моделі: орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний та оцінно-рефлексивний забезпечують логічну послідовність формування загальних і фахових компетентностей та гнучких навичок майбутніх юристів в закладах вищої освіти, усвідомлення потреби професійного саморозвитку засобами неформальної освіти, становлення індивідуального стилю майбутньої професійної діяльності, формування здатності оцінки і самооцінки набутого досвіду, залучення до самостійної та науково-дослідної роботи.

Ключові слова: педагогічне моделювання, професійний саморозвиток, майбутні юристи, складники моделі, юридична освіта, неформальна освіта.

Matkovskiy A. O. Model of forming the readiness of future lawyers for professional self-development through non-formal education

The content of the article reveals the methodology for designing a structural and functional model of the formation of a future lawyer's readiness for professional self-development by means of informal education. The designed model consists of four blocks: target, theoretical and methodological, organizational and methodological, and diagnostic and effective. Analysis of regulatory documents of legal education, scientific pedagogical, legal literature on modeling the process of forming a future lawyer's readiness for professional self-development by means of informal education allowed us to determine the components of the represented model: goal, task and social order, theoretical and methodological foundations, scientific approaches, didactic principles, content, forms and methods, technologies, organizational and pedagogical conditions, functions of professional self-development, components, criteria, levels.

At the heart of the complex architecture of the author's model, we consider the theoretical and methodological foundations of interdisciplinary, systemic, personally oriented, axiological, competency-based, acmeological, activity-based, technological scientific approaches. The goals, objectives and principles of implementing

this hierarchy are determined by modern scientific domestic and foreign achievements in the field of legal education, widespread legal practice, developed by the author's concept of preparing a future lawyer for professional self-development by means of informal education.

The conditions for implementing the author's model include the development of selective courses of professional orientation: "Information Systems and Technologies in Legal Education", "Technologies of Professional Self-Development of the Personality of a Lawyer", which integrate the possibilities of applying informal education technologies (trainings, seminars, master classes, webinars and online courses of non-governmental organizations, private providers, legal clinics, trial simulations, moot courts, online magistracy court debates, legal portfolio). The stages of implementing the author's model: orientational and motivational, activity and evaluative and reflective provide a logical sequence of forming general and professional competencies and flexible skills of future lawyers in higher education institutions, awareness of the need for professional self-development through informal education, formation of an individual style of future professional activity, formation of the ability to evaluate and self-evaluate the acquired experience, involvement in independent and research work.

Keywords: *pedagogical modeling, professional self-development, future lawyers, components of the model, legal education, informal education.*

Вступ. Актуальність, багатогранність проблеми формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти у сучасних умовах переконує в необхідності педагогічного моделювання цього складного багатоаспектного процесу. Сучасна міждисциплінарна, особистісно орієнтована парадигма професійної освіти характеризується використанням особливого напрямку науки – моделювання та проектування процесів педагогічної реальності, центральним суб'єктом якої є особистість здобувача освіти. З метою узагальнення та систематизації уявлень та знань про особистість, специфіку її освітньої діяльності, розвитку й саморозвитку та для подальшої модернізації теоретичних засад педагогічної науки, використовується метод педагогічного моделювання. Конструювання моделі формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти полягає у розкритті цілісності педагогічних об'єктів, виявленні різних типів зв'язків та їх об'єднанні їх у цілісну систему.

Аналіз сучасних вітчизняних наукових досліджень О. Конуп, І. Марчук, В. Рижикова, Т. Трегубенка у галузі підготовки майбутніх юристів акцентує увагу на багаторівневості цієї складної ієрархічної системи. Моделювання як важливий метод педагогічного процесу розглядається у працях О. Антонової, О. Дубасенюк, Л. Вішнікіної, Н. Кузьміної, І. Осадченко, О. Семенової. Проблема організації підготовки фахівців, зокрема майбутніх юристів у вищій школі присвятили нау-

кові праці відомі вчені, як: В. Андрущенко, М. Головатий, М. Євтух, В. Журавський, В. Кремень, В. Коваленко, І. Мороз, С. Майборода та інші. Проте особливості використання неформальної освіти у процесі професійного саморозвитку майбутніх юристів вивчені ще недостатньо, що обумовило проблематику наукового пошуку.

Методи та методики дослідження. У процесі дослідження нами використано науково-теоретичні методи та методики дослідження – аналіз і синтез нормативних, педагогічних, юридичних джерел, інтернет-ресурсів за проблематикою моделювання педагогічних процесів професійної підготовки майбутніх юристів у закладах вищої освіти засобами неформальної освіти; індукцію і дедукцію для формування наукового тезаурусу і концептуальних засад досліджуваної проблеми; компаративний аналіз вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду для окреслення тенденцій професійного саморозвитку майбутніх юристів; класифікацію і порівняння для визначення і структурування основних блоків авторської моделі; методи моделювання і проектування для розроблення складників, критеріїв і рівнів готовності та елементів структурно-функційної моделі формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти.

Результати та дискусії. Наукові джерела репрезентують чимало підходів до окреслення категорії педагогічного моделювання. І. Осадченко вважає, що ця категорія є «вищою

і особливою формою наочності, засобом упорядкування інформації, що дозволяє більш глибоко розкрити сутність того явища, яке вивчається» [3].

На сторінках словника української мови знаходимо пояснення, що модель – (від лат. *modus* – міра) у загальному розумінні аналог – графік, схема, аналогова структура певного об'єкта, оригіналу, фрагмента реальності, артефактів, витворів культури, концептуально-теоретичних утворень. Модель – це предметна, знакова чи мисленнєва уявна система, що відтворює, імітує або відображає визначальні характеристики, принципи внутрішньої організації, або функціонування властивостей чи ознак об'єкта пізнання. Моделювання виступає ефективним способом наукового дослідження при максимально чіткому визначенні їх подібності та відмінності теоретичними засобами, які можуть визначати припустимі межі спрощень, абстрагувань, ідеалізацій. Посідаючи істотне місце у потужному арсеналі наукових засобів, виконуючи описову, пояснювальну та евристичну функції модель відіграє важливу роль у дослідженні різноманітних складових феноменів реальної дійсності [4].

Вітчизняний вчений В. Шинкарук визначає моделювання як науковий метод непрямого, опосередкованого дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене, неефективне чи недоцільне без дослідження їхніх моделей предметних знакових чи мислених систем, що відповідно відображають імітують певні властивості, характеристики, ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування оригіналів. Процес моделювання відзначається складною структурою і включає такі основні етапи: постановка проблеми, побудова моделі, її дослідження, екстраполяція отриманих даних на оригінал [6].

Ми погоджуємося з думкою Л. Вішнікіної про те, що педагогічне моделювання полягає у дослідженні та відтворенні структури багатofакторного явища через «штучно створений зразок, спеціальну знаково-символічну форму» [1], безпосереднє вивчення якої дає нові знання про об'єкт дослідження. Сутність педагогічного моделювання розкривається як

відображення характеристик існуючої педагогічної системи у спеціально створеному об'єкті, «аналозі певного фрагмента соціальної реальності», який і є педагогічною моделлю. Науково-обґрунтована модель певного процесу покликана відтворювати не лише його статику, а й динаміку, дозволяє прогнозувати його розвиток та майбутній позитивний результат.

Як стверджує О. Дубасенюк, «методологія моделювання зорієнтована на аналіз, визначення умов та шляхів розвитку педагогічної освіти і потребує формування багаторівневої системи моделей. Методологія аналізу розвитку педагогічної освіти має базуватися на пріоритеті свободи вибору педагогом та студентом засобів моделювання з урахуванням особистісних властивостей, відмінностей у наукових традиціях під час вибору як моделей, так і форм організації педагогічного процесу. Особливістю моделювання педагогічної освіти є те, що модель майбутнього стану невизначена, багатогранна та змінюється на шляху досягнення мети» [2]. Стосовно предмету нашого дослідження, вважаємо за необхідне розробити структурно-функційну модель, яка відтворюватиме сутність і внутрішню структурну організацію процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти. До конструювання авторської моделі ми плануємо підходити з позицій системного підходу.

Проектована структурно-функційна модель процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти є динамічною системою, яка у наочному вигляді відображає досліджуване явище, орієнтована на конструювання інноваційного продукту. Авторську модель ми розглядаємо як систему взаємопов'язаних елементів: цілей, методологічних підходів, дидактичних принципів, структурних та функційних складників, змісту, форм, методів, результату, а також критеріїв та показників рівнів сформованості готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти.

Аналізуючи теоретико-методологічні засади конструювання структурно-функційної

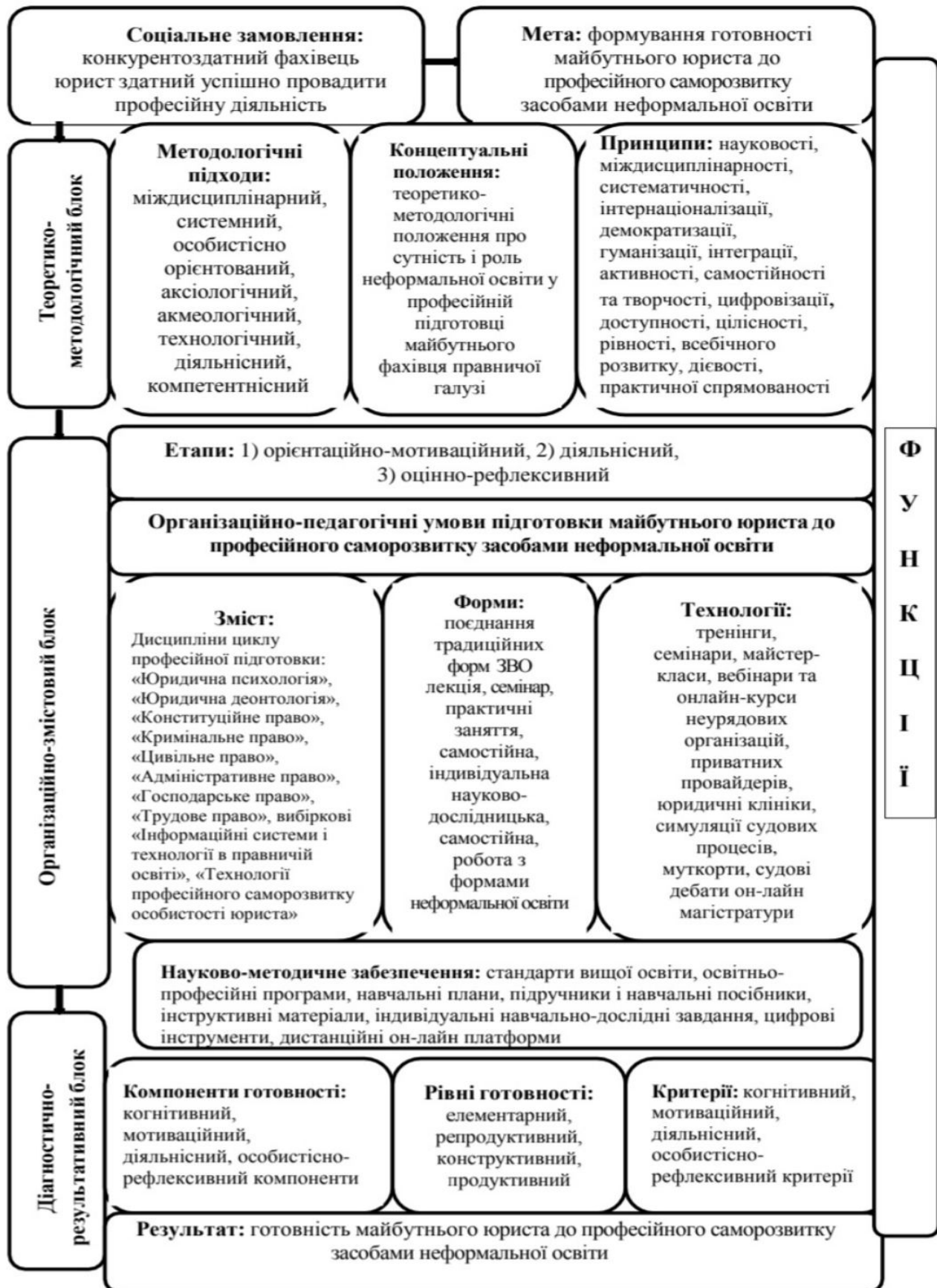

Рис. 1. Структурно-функційна модель процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти

моделі процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти ми спиралися на пріоритетні загальнонаукові підходи. Теоретико-методологічним підґрунтям побудови ефективної моделі ми розглядаємо положення: міждисциплінарного, системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, компетентнісного, акмеологічного, діяльнісного, технологічного наукових підходів.

Процес формування професійної підготовки студентів юридичних факультетів засобами неформальної освіти на усіх ступенях вищої освіти базується на врахуванні принципів: загальнодидактичних, юридичної освіти та професійно-орієнтованих, що розкривають значення самоосвіти у структурі фахової діяльності майбутніх правників, які розкриваються у змісті концепції професійної підготовки майбутніх юристів засобами неформальної освіти.

Спроектвана модель процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти (рис. 1) складається з блоків: цільового (реалізує соціальне замовлення та мету професійної підготовки майбутніх юристів до самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти); теоретико-методологічного (ґрунтується на сучасних науково-методологічних підходах, концептуальних положеннях просутність і роль неформальної освіти та дидактичних принципах професійної підготовки майбутніх юристів); організаційно-методичного (включає орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний та оцінно-рефлексивний етапи реалізації моделі, формування освітнього середовища закладу вищої освіти як сукупності організаційно-педагогічних умов, науково-методичне забезпечення, предметну специфіку процесу професійної підготовки, зміст, форми, методи, засоби, інноваційні технології); діагностично-результативного (характеризує структурні компоненти, рівні та критерії сформованості готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку).

Нами визначено етапи реалізації моделі: орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний та оцінно-рефлексивний.

Перший етап – орієнтаційно-мотиваційний (I-II курс). Його мета реалізовується через формування позитивної мотивації майбутнього юриста до опанування обраної професії, адаптацію до умов навчання у середовищі закладу вищої освіти, становлення системи загальних та спеціальних компетентностей та гнучких навичок, усвідомлення потреби професійного саморозвитку і самовдосконалення засобами неформальної освіти.

Мета орієнтаційно-мотиваційного етапу реалізовувалася шляхом конкретизування цілей і завдань професійної підготовки майбутніх юристів, розвитку професійної мотивації та особистісних якостей фахівця правничої галузі, спрямованості студентів на здобуття системи фахових знань і практичних умінь, інтересу до обраної спеціальності під час вивчення дисциплін циклу загальної підготовки: «Історія української державності та національної культури», «Філософія», «Захист прав і свобод людини», «Українська мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність» та окремих курсів циклу професійної підготовки: «Юридична психологія», «Юридична деонтологія».

Другий етап – діяльнісний (III-IV курс). Мета означеного етапу полягає у формуванні в майбутніх юристів уміння реалізації мети, завдань та функцій правничої діяльності. Для реалізації мети забезпечено оптимальне поєднання теоретичної і практичної складових підготовки студентів спеціальності D8 «Право» до фахової діяльності, набуття ними загальних, спеціальних компетентностей під час проведення аудиторних занять з обов'язкових дисциплін: «Конституційне право», «Кримінальне право», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Господарське право», «Трудове право», «Екологічне право» та ін. Таким чином забезпечено умови реалізації мети діяльнісного етапу: інтегровано професійно-правничу формальну і неформальну, теоретичну та практичну складові підготовки майбутнього юриста, здійснено її моніторинг; упроваджено активне використання інтенсивних, контекстних, інтегративних дидактичних технологій, створено практикоорієнтований контекст навчання сту-

дентів, оптимізовано самостійну і науково-дослідну роботу.

Третій етап – оцінно-рефлексивний (V курс). Має на меті розвиток здатності до рефлексії досвіду фахової діяльності майбутнього юриста, удосконалення загальних і спеціальних компетентностей шляхом подальшого професійного саморозвитку засобами неформальної освіти. Окреслену мету реалізовано шляхом стабілізації і корекції сформованих результатів навчання студентів спеціальності D8 «Право», становлення індивідуального стилю майбутньої професійної діяльності, формування здатності оцінки і самооцінки набутого фахового досвіду, залучення до самостійної та науково-дослідної роботи. Забезпечено умови реалізації мети оцінно-рефлексивного етапу: розроблено вибіркові курси професійного спрямування: «Інформаційні системи і технології в правничій освіті», «Технології професійного саморозвитку особистості юриста», в яких інтегровано можливості застосування технологій неформальної освіти (тренінги, семінари, майстер-класи, вебінари та онлайн-курси неурядових організацій, приватних провайдерів, юридичні клініки, симуляції судових процесів, муткорти, судові дебати он-лайн магістратури, юридичне портфоліо).

Висновки. Отож, аналіз нормативних документів, наукової педагогічної, юридич-

ної літератури щодо моделювання процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти; визначення мети, теоретико-методологічних підходів, дидактичних принципів, змісту, форм і методів, технологій, виокремлення функцій професійної підготовки, окреслення компонентів, критеріїв, рівнів означеної готовності визначили архітектуру авторської структурно-функційної моделі. Розроблена авторська модель, на нашу думку, забезпечуватиме професійну підготовку компетентного і конкурентоспроможного юриста-професіонала, здатного творчо застосовувати здобуті компетентності у галузі правничої освіти, використовувати у своїй практичній діяльності сучасний зміст, педагогічні прийоми, методи, інноваційні технології; стимулюватиме професійні інтереси і розвиватиме навички рефлексивно-ціннісного ставлення до взаємодії у юридичній практиці.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в розробленні методичних засад процесу формування готовності майбутнього юриста до професійного саморозвитку засобами неформальної освіти. Вони включатимуть науково-методичне забезпечення проєктованого педагогічного процесу, авторські вибіркові курси, он-лайн платформи неформальної освіти юристів.

Список використаних джерел

1. Вішнікіна Л. П. Педагогічне моделювання як основа проєктування освітніх процесів. Імідж сучасного педагога. № 7–8 (86-87). 2008. С. 80.
2. Дубасенюк О. А., Антонова О. Є., Вітвицька С. С., Вознюк О. С., Сидорчук Н. Г., Спірін О. М., Якса Н. В. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки та здобутки. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2008. С. 11.
3. Осадченко І. Термінологічний аналіз дидактичних категорій: «система», «вид», «тип», «модель», «технологія». Збірник наукових праць УДПУ ім. Павла Тичини. 2010. С. 219.
4. Словник української мови: в 11 т. Т. 6. /за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. 830 с. URL: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/%D0%BF%D1%96
5. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право. Затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 644. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf>
6. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис. 2002. С. 392.

References

1. Vishnikina, L. P. (2008). Pedagogichne modeliuвання yak osnova proektuvannya osvitynikh protsesiv. [Pedagogical modeling as a basis for designing educational processes. Imidzh suchasnoho pedahoha] 7–8 (86-87). 80. [in Ukrainian].

2. Dubaseniuk, O. A., Antonova, O. Ye., Vitvytska, S. S., Vozniuk, O. S., Sydorчук, N. H., Spirin, O. M., Yaksa, N. V. (2018). Kontseptualni modeli pedahohichnoi osvity: naukovy poshuky ta zdobutky. Profesiino-pedahohichna osvita: suchasni kontseptualni modeli ta tendentsii rozvytku: monohrafiia. [Conceptual models of pedagogical education: scientific research and achievements. Professional pedagogical education: modern conceptual models and development trends: monograph] Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 11. [in Ukrainian].
3. Osadchenko, I. (2010) Terminolohichniy analiz dydaktychnykh katehorii: "systema", "vyd", "typ", "model", "tekhnohohiia". [Terminological analysis of didactic categories: "system", "species", "type", "model", "technology"] Zbirnyk naukovykh prats UDPU im. Pavla Tychyny. 219. [in Ukrainian].
4. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11t.t. (1970–1980). [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. /red. I.K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, Retrieved from: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/%D0%BF%D1%96 (access date: 30.04.2026). [in Ukrainian].
5. Standart vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 08 Pravo, spetsialnosti 081 Pravo. (2022). [Standard of higher education of the first (bachelor's) level of higher education in the field of knowledge 08 Law, specialties 081 Law]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf> [in Ukrainian].
6. Shynkaruk, V. I. (2002). Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. [Philosophical Encyclopedic Dictionary] Kyiv: Abrys. 392. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 17.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026